

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Høstgudstjeneste 2013	side 3
Asserstrup hovedgård ved Nakskov	side 4
Heslegård ved Østerlars	side 6
Bedstefars begravelse	side 7
Ormstrup hovedgård	side 8
Københavnplantagen Baldersbæk	side 10
Koldkildegård ved Randers	side 12
Nyt fra kredsene	side 13
Kaffesurrogat	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

Oktober-november 2013

Nr. 426 - 69. årgang

*Ved indkørselen til Heslegård ved Østerlars står en smuk sten med gårdens navn, Slægtsgårdsforeningens devise og en fornem tilføjelse.
Bag stenen står Vilmar, Else og Per Mægaard Dam.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fullbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:

Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen

»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jbj@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,

»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholmskreds)

Karen Andersen,

»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Knud Pedersen

Kildemosegård
Egeskovvej 18, 4700 Næstved
tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Mogens Høge Hansen

»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen

Kalmargårdsparken 1,
Mårstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh

Majbølvej 17,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard

»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul

Jægergården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejlekreds)

Anne Lis Ladefoged

»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Gunhild Olesen Møller,

»Bronzehave«, Strædet 38,
7990 Øster Assels.
Mobil 23 32 92 10.
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,

»Mosegården«
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj

»Volhøj«
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindeslev
tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Efteråret igennem, når vi er til et eller andet folkeligt møde, synger vi ofte "Nu falmer skoven trindt om land". Det er tydeligt, det er en gammel sang eller salme, for et sted står:

"Der ser man nu kun sorten muld og stubbene de golde".

Vi pløjer og sår om efteråret, men det er i vor miljøregulerede tid ikke muligt at se en smuk, pløjet mark ligge hen før efter 1. november.

I Danmark er det et lovkrav, at stubmarkerne ligger hen til 1. november, i udlandet er det ikke noget krav, men her præmieres de landmænd, som anlægger efterafgrøder.

Vi er også ramt på forbruget af gødning. Der er folk, som har beregnet, at hvis man gav markerne den optimale mængde gødning, så vil man opnå et merudbytte, der kunne overgå hektarstøtten. Det manglende forbrug af gødning har også medført, at vi ikke kan dyrke korn til brød, og det er uetisk. Det har altid været ethvert lands største ønske at være selvforsynende med korn. Vi kan producere det korn der er brug for, men vi må ikke.

Grundtvig var meget optaget af frihed, ikke mindst den personlige frihed, og det er værd at tænke over, for vi har i dag ikke frihed til at vælge, alt er reguleret.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2014 afholdes på Tylstrup Kro i Vendsyssel i dagene 31. maj og 1. juni.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær:
Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv
Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet,
når man til billetsalget i porten oplyser,
at man kun skal på arkivet.

Arkivarer:

Else Skovbo Jensen,
Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Inge Nissen
Tåsingegade 22 st. tv.,
8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelev
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 427 udkommer omkring
den 20. december 2013.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Høstgudstjenesten 2013

Af sognepræst Lise Flindt Hansen,
Magleby Præstegård, Skælskør.

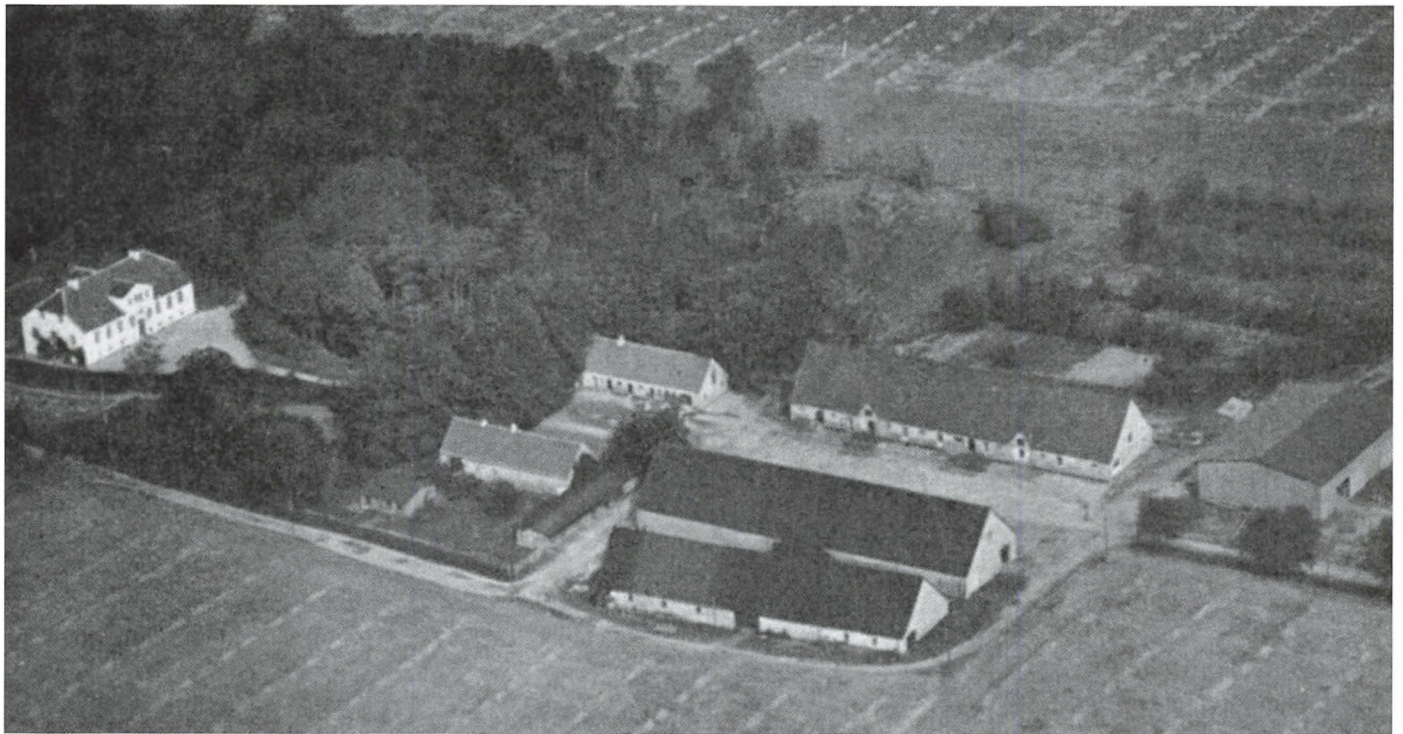
Høstgudstjenesten er et af årets højdepunkter. Her samles vi i glæde og taknemlighed over alt det vi har fået givet. Vi takker for, at vi endnu et år har fået det daglige brød, som vi beder Gud give os i Fader Vor – og det daglige brød vi beder om i Fader Vor er langt mere end mad og drikke. I sin lille katekismus definerer Martin Luther det daglige brød som: ”Alt, hvad der behøves til livets ophold og trivsel, for eksempel mad, drikke, klæder, sko, hus, hjem, marker, kvæg, penge, ejendom, from ægtefælle, fromme børn, fromme medhjælpere, from og retsindig øvrighed, god regering, godt vejrlig, fred, sundhed, tugt og ære, gode venner, trofaste naboer og alt, hvad her kan nævnes.” Ganske vist bærer ordene præg af, at være skrevet for ca. 500 år siden. I dag er tugt og ære måske ikke ligefrem, det vi tænker først på, når vi skal takke for det gode i livet. Men så meget forskellig fra menneskene i renæssancen er vi ikke, så vi kan alle være med til at takke for og glæde os over det daglige brød ved en høstgudstjeneste - også dem der bor midt i storbyen og aldrig har set en mejetærsker el. en levende ko. Men for os herude på landet bliver høstgudstjenesten trods alt mere konkret end for byboer. For landmændene er der også et element af lettelse i høstgudstjenesten. Også i år blev høsten bragt godt i hus. For det er ingen selvfølge. Kornet er ikke sikret, før det er i laden. Det har forfatteren Thomas Mann en dramatisk beretning om i sin store slægtsroman ”Huset Buddenbrook”. Det store købmandsfirma Buddenbrook i Lübeck ledes af Thomas Buddenbrook, en agtværdig og eftertænsksom mand. Ikke en mand, der kaster sig ud i risikable forretninger. Alligevel får hans søster Tony overtalt ham til at købe et parti hvede på roden (altså før det er høstet) af en af hendes venner, en godsejer der pga. spillægæld er i akut pengenød. Thomas besigtiger marken. Hveden ser godt ud og der er kun få uger til høst, så han betaler et betragteligt beløb for et parti hvede, som han endnu ikke kan sælge videre. På den dag, hvor firmaet Buddenbrook fejrer 100 års jubilæum under stor festivitas, indtræder katastrofen. Thomas Buddenbrook modtager et telegram, der fortæller, at et haglvejr har slået al hveden ned. Der bliver ingen høst og pengene er tabt. Thomas er selvfølgelig chokeret, men tager det også som et varsel om, at fra nu af går det ned ad bakke med huset Buddenbrook. Det er på sit højeste her ved 100 års jubilæet. Lübecks fremmeste handelsfirma. Familien er lige flyttet ind i et nyt stort hus og han selv er byens højagtede senator, men enden nærmer sig – for enhver, som ophøjer sig selv, skal ydmyges. Når høsten er i hus, vækker den ikke bare taknemlighed og glæde i os, men også ydmyghed. Dels fordi høsten kan slå fejl. Tørke kan svide planterne af, regn i alt for store mængder kan få kornet til at rådne på marken, pludselig nattefrost om foråret kan ødelægge små ny skud og frugttræernes blomster el. et haglvejr kan ødelægge afgrøderne før høst. En god høst el. bare en høst i det hele taget er ikke en selvfølge, for hvor dygtig en bonde el. frugtavlner man end er, er der ting man ikke selv er Herre over. Og netop det at vi ikke selv er Herre over naturens gang kalder også på ydmyghed – og undren over Guds skaberkraft. Holdt

Gud sin skaberkraft tilbage, var alle vore anstrengelser forgæves. Som vi skal synge i næste salme: ”Hvad magted jeg vel, om du ej gav held? Det vokser jo, mendens vi sove.” Ydmygheden overfor livets gave er nok nemmest at finde for mennesker, der er tæt på naturen og gennem den har en umiddelbar erfaring af Guds skaberkraft. Selvom Thomas Buddenbrook var købmand havde han så megen fornemmelse af naturens lunefuldhed, at han vidste det var risikabelt, at købe hvede på roden og derfor vægrede sig ved den. Men vore dages købmænd der for nogles vedkommende lever af at sælge varm luft, fikse idéer og udlån af penge de ikke har, er ikke præget af ydmyghed. I det hele taget har ydmyghed trange kår i vore dage. Man skal helst være god til at føre sig frem. Man ser aldrig et stillingsopslag, hvor der søges en ydmyg, mild og tålmodig person, der også kan vise overbærenhed. Den slags var noget som Paulus kunne skrive om for ca. 2000 år siden til menigheden i byen Effesos. Effesos var dengang en driftig handelsby, hvor ydmyghed næppe heller har været det mest fremtrædende karaktertræk ved byens indbyggere. Kun disse mærkelige kristne, der tilbad en Gud, der var kommet til jorden som et ganske almindeligt menneske værdsatte ydmyghed. Det er nemlig ikke kun i vore dage ydmygheden har trange kår, det havde den også på Paulus og Jesu tid. Mennesket har en i boende trang til at føre sig selv frem, indtage de fornemste pladser og være så tæt, på dem de mener er noget så muligt. Også i dag ville Jesus sikkert kunne i agttage en kamp om pladserne tæt på vært og hædersgæst fx ved et høstgilde. For selv om hans ord om, at den som ophøjer sig selv, skal ydmyges, og den, der ydmyger sig selv, skal ophøjedes har gjort indtryk, så har de ikke gjort så stort indtryk, at vi nødvendigvis tager dem med ud i daglig livet. Nej, vi har reserveret ydmygheden til om søndagen, hvor der er kamp om de nederste pladser på kirkebænkene. Og jeg siger gerne: ”min ven sæt dig højere op”. Men når Jesus og Paulus os opfordrer til at vise ydmyghed, skal det ikke kun være til særlige lejligheder, hvor det gør sig godt og man bliver anset for et pænt menneske, hvis man ikke fører sig selv frem. Nej ydmygheden skal være en grundholdning til livet som glæde og taknemlighed. Ydmyghed til livet er når man indser, at man ikke selv styrer verdens gang, men at det en dag kan være én selv der står med en forpint krop fyldt med vand og tavst må tigge om Guds og medmenneskers barmhjertighed. Vi kan ikke altid være sikre på at være farisæerne med deres på det tørre, som udstikker reglerne for god opførsel og bestemmer, hvem der er ren og uren el. hvem der er in og hvem der er out. For farisæerne var manden med vand i kroppen et ækelt, urent individ. En syndig mand, der var ramt af Guds straf i form af sygdom – sandsynligvis et dårligt hjerte, der fik vandet til at hobe sig op i hans krop. Og nu tillod denne synder at bryde deres sabbatsfred. Den hviledag som de, så møjsommeligt sørgede for blev holdt hellig – og se om ikke hædersgæsten Jesus oven i købet også brød de regler for sabbatten, som de havde sat op. De sagde ganske vist, at reglerne kom fra Gud, men hans ord om at hvile på den syvende dag, havde de tolket så stramt, at der ikke rigtig var plads til barmhjertighed på den dag. I vores samfund er det ikke stramme regler for, hvad vi kan og må på helligdagen, der tynger os. Men ellers er vi rigtig gode til at dunke

hinanden oven i hovedet med diverse regler. Og det er som regel den pæne, veluddannede middelklasse, der fastsætter reglerne i håb om, at kunne kontrollere livet, så det bliver perfekt og pletfrit. Politisk korrekthed og kampen for et sundt legeme er vore dages farisæerisme. I uge 38 fik vi ti nye kostråd, så nu er det helt officielt tilladt at se ned på dem, der spiser mere end 500 gr. kød om dagen. Og hvis den formastelige endda tillader sig at spise oksekød, ja så er han nærmest ene mand skyld i klimaforandringerne, for køerne, der skal levere kødet til bøfferne prutter og bøvser lystigt og udleder metangas i store mængde. Kan han så se at blive vegetar! Bør vi egentlig ofre hospitalssenge på den overvægtige mand med dårligt hjerte? Når ens tankegang

således er præget af, at det er folks egen skyld, hvis de er syge, arbejdsløse, bliver skilt el. på anden måde falder udenfor rammerne for det perfekte liv, så forsvinder barmhertigheden. Det samme gør ydmygheden overfor livet, for uanset hvor meget vi prøver at styre og kontrollere tilværelsen, så kan vi ende som manden med vand i kroppen. Der kan altid komme en haglbyge og slår os ned, for livet er uforudsigeligt. Det eneste vi kan være sikre på, er Guds barmhertighed. Vi er hans børn også når vi ikke kan leve op til alle de krav og regler vi sætter op for hinanden. Det kalder på glæde, taknemlighed og ydmyghed i endnu højere grad end en god høst.
Amen

Asserstrup hovedgård ved Nakskov

Asserstrup o. 1930.

Blandt Lollands talrige herregårde er Asserstrup Hovedgård en af de mest interessante, for dens alder og det bevarede voldsted hæver gården op i særklassen.

Asserstrup ejes af Lene og Hans-Henrik Jul-Petersen, der er tredje generation. Hans-Henrik Jul-Petersens morfar, Johannes Bachevold købte Asserstrup i 1931.

Johannes Bachevold ejede da Sannagård i Herredskirke sogn. Denne gård havde han overtaget i 1917 efter svigerfaderen proprietær H. H. Skaft. I 1935 afhændede han Sannagård.

Proprietær Bachevold var søn af provst Bachevold, som nu kun erindres, fordi det var ham, der konfirmerede digteren Kaj Munk.

Da Johannes Bachevold købte Asserstrup var der 217 ha til gården, hvoraf 194 ha var agerjord og 13 ha eng.

Besætningen bestod af 100 malkekøer, 4 tyre og 60 stk. ungkreaturer. Der var som regel 16 arbejdsheste, desuden anvendtes en traktor både i marken og til stationært brug. Der leveredes ca. 100 slagtesvin om året og pattegrisene indkøbtes. Og så var der 100 høns.

I 1965 overtog sønnen Erik Bachevold gården. Han var ugift, så han overdrog i 2005 Asserstrup til nevøen Hans-Henrik Jul-Petersen, der sammen med Lene, havde etableret sig på en gård med stor svineproduktion ved Døllefjelde.

I 2009 besluttede Lene og Hans-Henrik Jul-Petersen at sætte hovedbygningen i stand, og nu er det imponerende palæ deres bolig.

Til Asserstrup hører 300 ha, der drives med frø, korn og sukkerroer.

Hovedbygningen
set fra haven.

Historien

Asserstrup nævntes allerede i midten af 1300-tallet, da den ejedes af Johannes Svinekul. I de følgende århundreder ejedes den indenfor slægterne Gøye, Dyre og Lunge. Omkring 1600 bragte en datter af Iver Lunge gården til sin mand, Knud Venstermand til Pederstrup, og ca. 1650 ejedes den af Erik Mormand, der øgede gårdens tilliggende. Hans datter bragte Asserstrup til sin mand, oberst Christoffer Steensen, efter hvis død i 1657 den blev overtaget af sønnen, landdommer J. Fr. Steensen. Efter hans død i 1695 købte justitsråd J. Hieronimus Hoffmann gården. Han døde allerede året efter og enken sad med hovedgård og gods til 1707, da hun afstod den til kammerjunker Joachim Brockdorff. Efter ham ejede hans far, Ditlev Brockdorff og sønnen Schack Brockdorff, gården.

I 1747 solgtes gården ved auktion af regimentsskriver P. H. Buchalff til baron C. W. Gedde. Gården havde da 47 tdr. hartkorn hovedgårdstakst og 142 tdr. hartkorn bøndergods, og året efter fik han gården anerkendt som en komplet hovedgård.

I 1752 solgte den med 49 tdr. hartkorn hovedgårdstakst, 324 tdr. hartkorn bøndergods og 24 tdr. hartkorn kongetiende til krigsråd Lauritz P. Smith. Han solgte i 1763 til lensgrevinde Ida Margrethe Knuth f. Reventlow. Hun overlod straks Asserstrup til sønnen baron C. F. Knuth, der i 1784 overdrog den til sønnen baron Adam Christopher Knuth, som senere på året solgte Asserstrup til baron Heinrich von Bolten, Frederiksdal. Baron Bolten var godsspekulant, og i 1789 solgte han sine to hovedgårde til kancelliråd Joachim Barner Paasche, forvalter på Knuthenborg og etatsråd S. A. Dons, forvalter på Christianssæde. Senere på året blev S. A. Dons enejer. Han frasolgte bøndergodset, og efter denne gode handel afhændede han i 1797 gården til sin svoger, apoteker Claus Seidelin Jessen.

I 1803 solgte Jessen gården til kammerråd Christian Thorsen, og efter hans død i 1847 overgik Asserstrup til svigersønnen Gustav Ferdinand Jessen, der opførte den nuværende hovedbygning. Hans enke sad med gården, og efter hendes død solgte boet til jægermester C. K. Engsted. Efter endnu et par hurtige handler købte proprietær Bachevold Asserstrup af den lokale bank, hvorefter der kom stabilitet omkring gården.

Hovedbygningen

Hovedbygningen er opført i 1847 for Gustav Ferdinand Jessen. Det er et meget velproportioneret hus i en etage over meget høj kælder. Der er gennemgående frontispice. Hovedbygningen blev opført på en mark vest for gården, og det gav også mulighed for et betydeligt haveanlæg. Niels Lunge skulle have opført en prægtig hovedbygning i renæssancens tidlige stil. Tre fløje i to etager omgivet af grave. Den brændte i 1659, dengang svenskerne hærgede landet. Der blev opført en trelænget bygning i et stokværk af bindingsværk. I 1833 omtales kun en længe af bindingsværk.

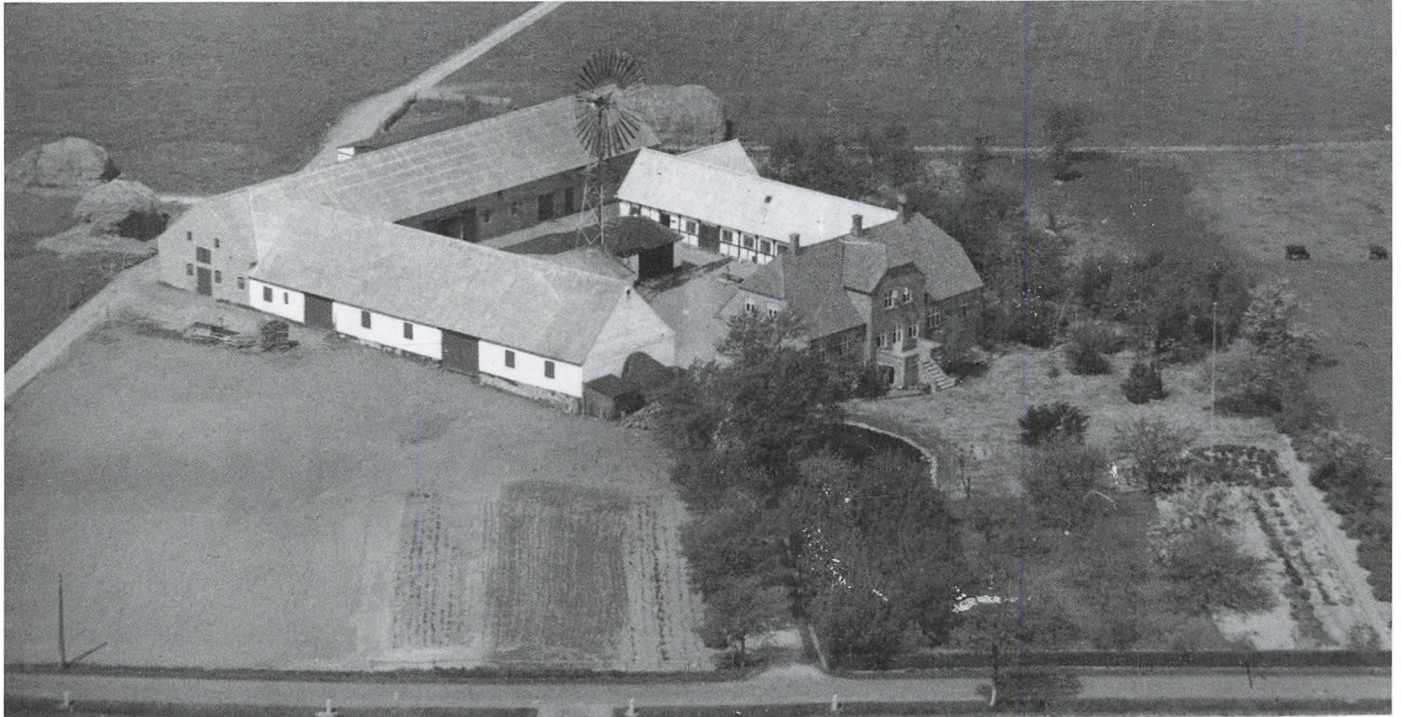
Umiddelbart nord for Asserstrup ligger et meget interessant og velbevaret voldsted bestående af en ca. 3,5 meter høj kvadratisk borgbanke, ca. 20 x 20 meter, mod syd og vest omgivet af grave og mod nord og øst af mose, der tidligere har været en sø. Midt på borgbanken findes et kvadratisk kampestensfundament, ca. 6 x 6 meter. Det er kælderen til det tårn, der var tilflugtssted i den tidlige middelalder.

OGN

Fra Lolland-Falsterkredsens besøg på Asserstrup. Midt i billedet står godsejer Hans-Henrik Jul-Petersen.

Heslegård ved Østerlars

Heslegård før udlængerne brændte i 1992.

Heslegård, 21, vornedgård i Østerlars, er i 6. generation, idet Laila og Per Mægaard Dam i 2005 overtog hans hjem, hvor slægten har været siden 1806.

Til Heslegård hører 156 ha, hvoraf de 144 dyrkes. 12 ha er skov, mose m. m. Broderen Søren Mægaard Dam har en gård med 35 ha. Per Mægaard Dam har på en tilkøbt gård 100 søer og slagtesvinene er på Søren's gård. Søren står for staldene og Per for markerne.

Markdriften omfatter: vinterraps, maltbyg, vinterbyg, havre til havregryn, vårhvede til brødkorn, vinterhvede og hvidkløver.

Der er på Heslegård to stuehuse. Det gamle stuehus i bindingsværk fra 1725, der opfylder alle bornholmske traditioner for byggeri. Langt og smalt. Der bor 5. generation på gården – Else og Vilmer Mægaard Dam. Det nye stuehus er fra 1923, og her residerer 6. generation – Laila og Per Mægaard Dam.

Laila er uddannet butiksassistent, men arbejder nu på kontor hos et byggefirma.

Udlængerne brændte i 1992, efter at et lynnedslag i indføringskablet før elmåleren blev beskadiget. Brandteknikerne mente, at skaden kunne være fra det store tordenvejr i 1998, hvor der var 18 ildebrande på Bornholm en fredag eftermiddag.

Else og Vilmer Dam har været meget aktive i den lokale gymnastikforening med både gymnastik og folkedans. Han er oldermann i Østerlars søndre Gildelaug. Og så er Vilmer Dam en ivrig samler af alt, hvad der har med landbrugets historie at gøre. Heldigvis er det gamle stuehus langt, så der er plads til megen etnografica.

I en stue er der også blevet plads til en stor pejs. Overligeren er et stykke af arkitraven fra vestreskole i Rønne, som er blevet revet ned for mange år siden.

Slægtsoversigt

- 1806 Svend Hansen Dam 1767-1835.
~ med Signe Rasmusdatter 1770-1843.
- 1843 Hans Svendsen Dam 1810-1878
~ 1. gang 1851 med Bodil Katrine Munch 1817-1852.
~ 2. gang 1854 med Michelle Christiane Pedersdatter 1823-1863. ~ 3. gang 1864 med Karen Kirstine Larsen 1834-1905.
- 1877 Kristian Hansen Dam 1854-1903.
~ 1881 med Ellen Marie Sophie Erikka Hansen 1856-1909.
- 1909 Jens Hansen Dam 1888-1965
~ 1917 med Magda Helene Mægaard 1894-1980.
- 1952 Vilmer Mægaard Dam 1928.
~ 1957 med Else Mathilde Skram 1932.
- 2005 Per Mægaard Dam 1963.
~1989 med Laila Merete Borby-Nielsen 1963.

Ved indkørselen står en smuk sten med gårdens navn. Slægtsgårdsforeningens devise og to linjer ekstra. Stenen er en gave til Else og Vilmar Dam, da de havde guldbrillup i 2007.

På stenen står:
Lær af fortiden
Lev i nutiden
Virk for fremtiden
Find din livsstil
Og respekter andre.

Heslegårds gamle stuehus fra 1725 med to senere tilbygninger. Til venstre ses det nye stuehus fra 1923.

Bedstefars begravelse

Om Hans Svendsen til Melstedgården 1825-1910.

Familien på Heslegård har forbindelse til Melstedgården, nu museumsgård ved Gudhjem, og i Vilmar Dams omfattende arkiv findes denne beretning om Hans Svendsens begravelse, skrevet af hans barnebarn Vilhelm Svendsen i 1941:

Vi kaldte ham "Bedstefar på Melstedgaarden", og det er kun faa og spredte Erindringer, jeg har om ham. Jeg mindes saaledes svagt en enkelt gang, han var på Porcelæns-gaarden. Det har været et af de første Aar efter Aarhundredskiftet. Han har altsaa været en gammel mand stærkt op imod de 80 Aar. Fra den aarlige Sommerudflugt til Melstedgaarden har min Erindring fastholdt lidt flere Træk, de samler sig i Billedet af en rank og statelig, gammel Mand med en ejendommelig tynd og dog fyldig Stemme. Selvom han var rask og rørig, gjorde Alderen sig gældende. En Samtale paa Tomandhaand magtede han vel, men i en samlet Konversation omkring Bordet gik Samtalen hen over Hovedet paa ham, og han sad udenfor det hele. Når de sidste Sommergæster henad Midnat forlod Melstedgaard havde han ligget flere Timer i sin Seng, der stod i en Alkove til venstre for Indgangsdøren i den dengang 3 Fag store Folke- og Opholdsstue.

Suppleret med Oplysninger fra anden Haand, har jeg dannet mig et Billede af Bedstefar paa Melstedgaarden. En stolt, faamælt Bonde, som man saa op til og som nød almindelig Anseelse i sit

Sogn, ja vel i nogen Grad ogsaa udenfor dette. Han var vist, hvad vi vilde kalde en streng Mand, der fordrerede Orden og Redelighed i alle Forhold, men ogsaa en god Mand, hvis Hjælp og Omsorg under Datidens patriarkalske Forhold naaede langt ud.

Baade han og hans Kone stammede fra gamle og ansete Bondeslægter indenfor Sognet, og selv drev han, uden vist at være Foregangsmand, sin gaard dygtigt og godt og skaffede sig derved et efter Datidens Forhold betydeligt økonomisk Rygstød.

Bedstemoder har jeg aldrig kendt. Hun skildres som en mild og venlig Kvinde, der i sine senere Aar var svagelig. Hun var tynd og mager, stærkt plaget af Hoste og døde ret ung – vel nok af Tuberkulose.

En enkelt Begivenhed staar endnu særlig levende, fordi den gjorde et saa stærkt Indtryk paa mig, nemlig Bedstefars Begravelse, som jeg som 13-aarig var med til. Da den foregik under Former, som man nu for længst

er gået bort fra, vil jeg forsøge at skildre den udførligt. Bedstefar døde den 9. Februar 1910 og 6 Dage senere – den 15. februar - fandt Begravelsen sted. Vi kørte tidligt hjemme fra. Far og Mor på Bukken og jeg og vor Karl bag i Char-a-bancen, som i øvrigt var optaget af Kransekurve og andet. Da vi op ad Formiddagen naaede de tre Mil til Melstedgaarden, var der allerede samlet mange Mennesker, først og fremmest Familien naturligvis, men ogsaa gode Venner i stort Tal.

I Havestuen var dækket ved to parallelt staaende Borde, og her satte man sig til Rette, saa snart man kom, og forlod igen Frokostbordet, naar man var færdig, for at give Plads til senere ankomne. Saa vidt jeg husker bestod Maaltidet af en varm Anretning, Brød, Smør og Paalæg samt Øl og Kaffe. Kl. 11 samledes alle paa Salen. Her var alle Vinduer tildækket med lange, hvide Gardiner, og midt paa det buksbomstrøede Gulv stod den aabne, sorte Kiste, hvis Hovedende var anbragt et Bord med to Lyse i Sølvstager foruden to lave florumvundne Kandelabre med høje Kirkelys, hvorpaa der var anbragt et forskydeligt, sortmalet Metalskjold med den døde Navn, Fødselsaar og Dødsaar malet i hvidt. Disse Lys blev baaret foran ligvognen til Kirken og anbragt paa Alteret, hvor de blev staaende og under Gudstjenesten tændt sammen med Kirkens øvrige Lys. Det var intet let Arbejde at "bære Lys", og i dette Tilfælde, hvor Vejen var lang og Føret daarligt, var der fire Mand til det, saaledes at de kunde skifte undervejs.

Efter at Kisten var lukket, blev der under Kirkesangerens Ledelse sunget en Salme, de tre Sønner og de tre Svigersønner bar derefter Kisten ud til den i Gaarden ventende Ligvogn, der blev kørt af Bedstefars nevø, Ole Thorsen, fra Krogegaard.

Med Ligvognen i Spidsen satte det lange Vogntog sig i Bevægelse i Skridtgang ad de sølede og til dels snebelagte Veje gennem Gudhjem til Østerlars Kirke.

Efter Højtideligheden i Kirken blev Kisten begravet i Familiens gamle Gravsted paa Kirkegaard, og hele følget kørte tilbage til Melstedgaarden.

Her var nu dækket op paa Salen, hvor hele Følget spiste samtidig. Maaltidet bestod af store Stege af forskellige Slags samt store Kager (Svesketærte, Lagkage og Sukkerbrød) og hertil vin. Efter Spisningen fortsatte Samværet med almindelig Samtale en kort Tid, inden de mange Mennesker skiltes og ogsaa vi begav os af Sted ud paa den 3-4 Timers lange Køretur.

Ormstrup hovedgård

Hovedbygningen er opført i 1867. Tidligere lå der en hovedbygning fra 1733, som typisk for den tids hovedbygninger bestod af tre fløje af bindingsværk i et stokværk.

Ormstrup har under Minna og Niels Due Jensen gennemgået en meget omfattende istandsættelse.

Tilbage er hovedbygningen og de tre avlslænger. De moderne landbrugsbygninger ses i baggrunden.

Haven og omgivelserne har også fået en revolutionerende gennemgang.

Da Minna og Niels Due Jensen i 1998 købte Ormstrup gods, var han koncerndirektør for Grundfos. Nu er han bestyrelsesformand for det danske pumpefirma, der arbejder globalt.

Det var redningen for Ormstrup, at en industrimand erhvervede godset. Pensionskassen, er gennem nogle år have haft gården, havde den som en investering og gjorde intet for at bevare den.

Niels Due Jensen var ikke primært interesseret i en gammel herregård. Han ville hellere have haft en skov, hvor han kunne dyrke sin glæde ved jagt og interesse for naturen. Men Ormstrup ligger nær Bjerringbro og familievirksomheden Grundfos, og da det mere er en skovejendom end et landbrug, var det en oplagt mulighed.

Der er 500 ha skov og 250 ha landbrug, der dyrkes med frø og korn. Al udbytte bruges til foder for gårdens besætning – 500 krondyr, nogle sikahjorte og rådyr. Der sælges årligt for 300.000 vildtkød, der er slagtet og pakket. Der sælges også jagt på krondyr, og så er der nogen jagtleje.

Skoven er lagt om fra nåletræ til løvtræ, og der er skabt store lysninger, så skovens udformning er tilpasset vildtets behov.

Det er jagten og herlighedsværdien der tæller, og Niels Due Jensen fortæller, at land- og skovbruget ikke kan forrente Ormstrup, så han ”kører på pumperne”!

Historien om en midtjysk herregård

For få år siden udkom en bog om Ormstrup, som docent dr. phil. Erik Helmer Pedersen anmeldte på Historie-online, og anmeldelsen er venligst stillet til rådighed på www.historie-online.dk

I det gamle Viborg amt, Houlbjerg herred, Sahl sogn for nu at få det hele med, ligger der en -mindre og mindre kendt

herregård Omstrup, også kaldet Vormstrup, ja i tiden 1661-1890 benævnt som Friisholt, eftersom den i 1661 blev erhvervet af en af datidens rigeste og mægtigste mænd, rentemester Mogens Friis. Hans slægt ejede den til 1737, da den blev overtaget af en bondesøn med en ret så aristokratisk, bondefjendsk adfærd, Hans Rosborg.

Omstrup optræder første gang i historien 1419, men meget tyder på, at den senere ejerslægt Hvas allerede i 1300-tallet var i færd med at etablere sig som jordejere i den større stil i Sahl sogn. Antagelig står vi i Ormstrups tilfælde med en af middelalderens udflyttergårde, hvor der med afsæt i en ældre landsby skete en slags knopskydning. Herregården Ormstrup har mao. en næsten tusindårig historie bag sig, selv om dens ældste del ikke lader sig eftervise. Den har naturligvis også haft en bygningshistorisk udvikling i flere led, men den nuværende hovedbygning stammer fra 1867, hvor den afløste et trefløjet anlæg. I herregårdstidens guldalder, de 50 år fra 1840 til 1890, blev knap 1/3 af vore herregårde enten ombygget eller kraftigt moderniseret.

For beskueren af i dag fremtræder hele det noble anlæg i smukt restaureret skikkelse, bekostet af dens ejer siden 1998, Niels Due Jensen, formand for bestyrelsen for den verdenskendte pumpekoncern Grundfos i Bjerringbro. Han fik den gode idé at give sin hustru Minna en bog om herregårdens historie som gave, og det blev da overdraget den unge herregårdsforsker ved Dansk Center for Herregårdsforskning, Espen Kirkegaard Espensen, at skrive den. Dens afsluttende kapitel om herregårdens nuværende ejer er dog ført i pennen af Olav Ballisager, som for nogle år siden skrev pumpekoncernens historie "Grundfos – mere end vand".

Lad det være sagt med det samme: Det er en smuk og prydelig bog, hvis grafiske tilrettelægning og omslag skyldes Louise Hilmar, ansat ved Institut for kultur og samfund, Aarhus Universitet. De mange og fine illustrationer giver i sig selv læseren lyst til at blade frem og tilbage, og det store udvalg af fotografier fra herregårdens arbejdsmark i mellemkrigstiden fortæller i sig selv en yderst spændende historie om en fortid, hvor en lang og træls arbejdsdag på de store herregårdsmarker nok bød på masser af frisk luft og motion, men også rummede en barsk historie om et hårdt arbejde til en ussel løn og et "fritidsliv" under nok så usselige vilkår, ofte med rotter og mus som sovekammerater. Ole Højrup's højst fortjenstfulde 8-binds serie fra 1980'erne, Herregårdsliv, bringer her en usentimental fortælling, hvis historiske deltagere svinder ind fra årti til årti. Godt det er blevet historie.

Efter den obligatoriske indledning er historien om herregården og dens nærmeste omgivelser udmøntet i 7 større kapitler. Kirkerne i Sahl og nabosognet Gullev er viet et helt kapitel, og det samme gælder den nok så bekendte nabo, Gudenåen. Laks og andre fisk springer her frem fra side til side, indtil opstemningen ved Tangeværket lige efter 1. verdenskrig satte en prop i hullet. Derved blev ca. 187 tdl. af gårdens areal forvandlet til sø – mod en klækkelig erstatning, bevares. Da kraftværket blev åbnet, dækkede det ¼ af Jyllands elforbrug. Bogen slutter med at oplyse, at det i dag svarer til knap en halv promille af Danmarks samlede elforbrug. Lad laksen springe igen, kunne der også have stået.

Ormstrups egen historie er skildret kronologisk i fem kapitler, hver for sig samlet omkring en ejer eller ejer-række. Ingen af de skiftende ejere har sat et afgørende præg på udviklingen og dermed på historiens gang, men i et større kapitel om "Det klassiske gods 1660-1770" får vi en højst fortjenstfuld analyse af godsets bondehistorie

i stavnsbåndperioden, hvor de historisk-tekniske udtryk omskrives til alm. dansk. Det må i det hele taget holdes forf. til gode, at han ikke alene skriver for sine fagkolleger, men for alle historisk interesserede. I lange perioder har godslandbruget været i en ynkværdig forfatning, jf. kapitlet "Reformer, godsopløsning og turbulens" (ca. 1780-1890), men dets ejer 1888-1907, Hector Estrup, en søn af den nok så bekendte konseilspræsident J. B. S. Estrup, fik det dog sat på fode igen, selv om det økonomiske udbytte herved forekommer ret beskedent. Hans efterfølger blev en professionel godssamler Jens Laursen, som forstod at gøre alt i penge, godsets gamle stendiger ikke at forglemme. Hans konservative ledelsesstil blev videreført af sønnen Daniel Laursen, men da der ikke var taget varlig hånd om det prekære forhold, generationsskiftet, blev godset overtaget og grundlæggende moderniseret af en velhavende gartner fra Nordsjælland. De næste 30 år, til Minna og Niels Due Jensen overtog det, blev præget af stor turbulens, ja den ellers så forkætrede aktieselskabsform blev endog introduceret ad bagvejen som et "traktorførerselskab", mens skov og landbrugsjord fik hver sit ejerskab. Det lykkedes dog Apotekassistenternes Pensionskasse at få den hele herlighed samlet igen.

Det er som antydnet en solid om end kortfattet godshistorie, vi her bliver præsenteret for. Forf. har ikke sat sig som mål at grave ned i alle historiske papirdynger omkring godsets og dets omgivers historie, men bestræbt sig for at tegne et pålideligt og lettilgængeligt omrids heraf. Det kan forhåbentlig opmuntre mange historikere til at tage det vigtige emne herregårdshistorie op til systematisk behandling, eftersom vi på centrale felter står uden større viden om de danske godsers historie. Den handler jo ikke bare om de pragtfulde bygninger med riddersalen og hundehullet som de to yderpunkter, men om hele den historiske proces, der udviklede sig på egnen. Nok havde godsejeren fået tildelt rollen som stedets førstemand, men derved var der lagt nogle faste rammer for hans udfoldelsesmuligheder. Når fæstebønderne og -husmændene var i bekneb, og det var de som regel, regnede de bestemt med at få hjælp fra godset.

Mindelserne fra bondeplageriets historie har på mange måder sat herregårdene og især deres ejere i en slags parentes, og i husmandstiden med dens krav om udstykning af større arealer til småbrug havde herregården heller ikke en god presse. Det må da håbes, at den nye pengeadel ikke alene påtager sig at redde de pragtfulde herregårdsbygninger fra forfald, men at den også vil åbne de historiske herligheder for offentligheden og i tilgift opmuntre historikere til at studere de overleverede arkivalier.

Fakta:

Espen Kirkegaard Espensen:
Ormstrup - Historien om en midtjysk herregård
Udg. af Forlaget Skippershoved.
145 sider, ill., 198 kr.

Bogens forfatter sammen med gårdens ejere.

Københavnnerplantagen Baldersbæk

Baldersbæk. Villaen, der kaldes slottet, blev opført 1909-10.

Det er stadig et fritidshus for Holger Petersens familie, og i år har både hus og omgivelser gennemgået en gennemgribende istandsættelse.

Ved årsmødeudflugten fortalte Peder Mouritsen i fortursbussen om københavnerplantagerne, og ikke mindst om Baldersbæk, der ligger nær Hovborg.

Redaktionen modtog får år tilbage en beretning om Baldersbæk fra konsulent Carl V. Petersen, Ribe. Inspireret af formandens fortælling bringes beretningen her:

I 1890 sad en dag i Askov Højskoles have forstander Ludvig Schrøder, læge August Petersen, Andst og plantningsagens forkæmper Enrico Dalgas, og talte om det igangværende mammutarbejde med hedens opdyrkning og anlæg af plantager på de karrige jorder.

I samtalens løb meddelte Dalgas, at han havde hedejendommen Baldersbæk på hånden. Den kunne med sine 800 tdr. land købes for 9.000 kr. Det gjaldt om, at få en enkeltmand til at overtage den, da de magre egne i forvejen var stærkt spændt for med aktieplantager. Denne oplysning lod Andstlægen gå videre til sin broder. Grosserer Holger Petersen, København. Han blev interesseret i sagen, købte Baldersbækgård og lod Baldersbæk Plantage anlægge. Siden købte han mere jord, så plantagen blev på 1400 tdr. land.

Holger Petersen indgik efter Enrico Dalgas død i et kompagniskab med dennes søn, Christian Dalgas, om Høllund Søgård.

Grosserereren

Holger Petersen var født i 1843, han var landmandssøn fra Vejleegnen, men faderen døde tidligt og moderen flyttede til København, hvor hun døde, da sønnen var 12 år. Holger Petersen kom i huset hos bestyreren af den skole han gik på. Efter konfirmationen kom han i lære hos morbroderen, grosserer Arnold Philipson, i dennes engrosforretning med

manufaktur. Han deltog som frivillig i krigen 1864, blev hårdt såret og overvejede efterfølgende at emigrere, men det blev ikke til noget. I stedet for tog han til England, hvor han videreuddannede sig i handel. Da han året efter vendte hjem, havde han fået eneforhandling af forskellige lingeriartikler m. m. fra en engelsk fabrik.

Han begyndte sin grossistvirksomhed ene mand fra en lille butik i Købmagergade i København, men det gik hurtigt fremad, og i 1870 havde han 4 mand i arbejde, i 1888 var der 25 ansatte og i 1908 245. Ved Holger Petersens død i 1917 havde han ca. 700 ansatte, heraf halvdelen på hans klædefabrik på Tagensvej.

Holger Petersen blev i 1872 gift med Augusta van Aller fra Helsingør, med hvem han fik sønnen Holger Laage Petersen. Allerede efter seks års ægteskab mistede han sin ægtefælle, og for at dulme sorgen koncentrerede han sig om sin blomstrende forretning.

Sønnen Holger Laage Petersen døde 22 år gammel ved en ulykke i England.

Efter sønnens død blev Holger Petersens arbejde mere målrettet til fædrelandets tjeneste. Han var i nogle år landstingsmand, og han foretog mange rejser til de dansk-vestindiske øer, hvor han opkøbte et par plantager, og det var ham en stor sorg, at øerne blev solgt fra Danmark. Han støttede mange unge – især handelsstuderende – ved legater og stipendier. Han var aktiv i oprettelse af Købmandsskolen i København. Han engagerede sig i den sønderjyske sag og forsvarssagen, men hedesagen blev hans hjertebarn, og hans indsats her fik uvurderlig betydning for egnen. Han elskede sin træer og glædede sig over hvert lille fremskridt. Han eksperimenterede med haveanlæg, plantning af løvtræer, kultivering af moser og enge og glædede sig, hver gang et planlagt arbejde lykkedes.

Palæet

Det var en af Holger Petersens største glæder at se det vokse og gro på heden, og han kunne unde sine venner i Københavns forretningsverden del i denne glæde. Derfor lod han i 1909-1910 villaen i Baldersbæk opføre efter tegning af arkitekt Ingemann. Villaen, der nærmest ligner et rococopalæ, kaldes Baldersbæk Slot.

Huset blev således indrettet, at det kunne modtage mange gæster, da det var hensigten, at familie og gode venner skulle have mulighed for at holde ferie der. Der kan overnatte 20-25 gæster.

Langs alleen, der fører frem til Baldersbæk, er nogle vældige sandstensfigurer, alle hentet fra Børsrampen i København. Holger Petersen var blandt sponsorerne, da Børsbygningen blev restaureret i 1914-15. Derfor fik han lov til at beholde de figurer, som blev udskiftet, og derfor står de ved hans "jagtslot".

Arven

I sit testamente bestemte Holger Petersen, at Baldersbæk skulle overgå til et fond. Han udtrykte ønsket om, at ejendommen bevares til rekreation og sommerophold for hans familie. Det skal være et samlingssted og et bindeled imellem de forskellige medlemmer af familien, såvist som det altid har været min bestræbelse at knytte mine slægtinge sammen, som Holger Petersen formulerede det i testamentet.

Baldersbæk ejes stadig af fonden og palæet benyttes flittigt af familien.

Gæstfrihed

Holger Petersen var ikke uden lune. Han lod flere sindige indretninger installere til glæde og morskab for gæsterne og sig selv. Således var et af gæsteværelserne, hvor førstegangsgæsterne altid blev installeret, indrettet sådan, at sengen faldt sammen, når man lagde sig i den. Og så kunne den arme gæst bruge den halve nat til at få den samlet igen. Ligeledes var der en natpote med musik i, så det halve hus kunne høre, når den blev benyttet.

Når der kom gæster, der ikke havde været der før, skulle de fotograferes. Det foregik i hallen, hvor de blev anbragt i en speciel stol. Fotografiapparatet blev sat op og indstillet. I det øjeblik der blev trykket af, fór en gummislange ud af apparatet og i hovedet på gæsten, der så fór sammen i stolen med det resultat, at den brasede sammen.

Også i parken var der indrettet forskellige finurligheder til overraskelse for uindviede gæster.

Treherredstenen. I engen nedenfor Baldersbæk står en sten med 3 ansigter. Stenen er 3 meter høj og rejst i 1912 på initiativ af Holger Petersen på det sted, hvor tre herreder støder sammen. Øverst på stenen er afbilledet tre mænd, nemlig E. M. Dalgas, som vender mod Slaugs herred, kromand J. C. Sørensen, Hovborg, der vender mod Skads herred og skovrider I. C. Sørensen, Høllund Søgård, som vender mod Malt herred. Neden under er indhugget herredsmærkerne og navnene på de anlagte plantager.

Stenen er udført af billedhugger Anders Bundgaard.

Billedhuggeren Anders Bundgaard har udført statuen af Holger Petersen.

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen, Kåregård, Badstrupvej 39. 5485 Skamby

Koldkildegård ved Randers

Stuehuset er opført 1807

Nærmest i skyggen af Musikhuset i Århus bor Jens Stenz. Han er violinbygger, men også 7. generation på Koldkildegård i Kondrup nord for Randers.

Violinbyggeren

Jens Stenz, der er født i 1960, fortæller: at han er den første i familien, der valgte at tage en anden uddannelse. Hans far spillede både violin og klaver. Moderen spillede klaver og var meget engageret i husflid, så han fik allerede som barn glæden ved musik og ved at arbejde med træ. Han spillede klaver og klassisk guitar.

Efter realskolen tog han et år i USA, kom tilbage og blev fransk-sproglig student fra Randers Gymnasium.

I gymnasiet fik han en meget inspirerende musiklærer, der opfordrede ham til at vælge, hvilket instrument han ville arbejde med, da man ikke kan sprede sig over hele sortimentet af instrumenter.

Efter et år i USA blev han optaget på den meget eksklusive violinbygger-skole

i Wales. Skolen optager 7 elever om året, og der var 176 ansøgere. Efter afsluttet uddannelsen blev han ansat hos et gammelt violinbyggerfirma i København, men valgte efter nogen tid at flytte tilbage til fødeegnen. I 1986 åbnede han værksted og butik i Århus. Det gik godt, for musikerne kom til ham med alle slags reparationer, og efterhånden manglede han plads.

En dag blev han opmærksom på en erhvervslejlighed i Christiansgade midt mellem Musikhuset og Musikkonservatoriet. Her flyttede han ind i 1990.

Jens Stenz bygger strygeinstrumenter, men hovedopgaven er reparationer. Han udfører totalløsninger for oprettelser af forsikringer, og planlægger istandsættelsernes rækkefølge for symfoniorkestre i hele landet og udfører arbejdet. Interessen for violiner har også ført til en stor, privat samling af danske strygeinstrumenter. Og så har han gang i et betydeligt projekt, nemlig at skrive en bog om danske violinbyggere.

Jens Stenz fortsætter: Mit fag er et typisk "by-fag" og jeg er stærkt afhængig af at mine kunder kan nå mig lige midt i Århus i nærheden af musikkonservatoriet og musikhuset/Århus Symfoniorkester.

Den gamle gård ligger nærmest øde hen og jeg spekulerer selvfølgelig på, hvad der skal ske med den en skønne dag... om jeg skal bo der, når jeg går på pension eller afhænde den eller hvad?

Jeg forpagter jorden ud til en nabo og lever så – med skam at skulle sige det – langt bedre af at bygge, restaurere, købe og sælge strygeinstrumenter. Det er min uddannelse, mit fag og min interesse, men ikke at regne som min "hobby", da jeg ikke driver min forretning for sjov.

Jeg skriver "med skam", fordi det på en måde er lidt grotesk, at man kan leve bedre af noget som hører til i underholdningsindustrien end at drive et landbrug.

Jeg kan tjene mere på én måned ved mit violinbyggerarbejde, end jeg kan tjene på et helt år ved at forpagte mine 12 ha jord ud!

Koldkildegård

Jens Stenz fortæller: Jeg overtog Koldkildegård efter min far kort tid før han døde i 2002.

Gården har været i min slægt siden årene omkring 1690. Det nuværende stuehus er bygget i 1807, og de øvrige bygninger er – med lidt genbrug af noget bindingsværk – bygget omkring 1910-20.

Gården har matrikel nummer 14 af Kondrup. Kondrup var i matriklen fra 1688 en landsby med 9 gårde. I 1765 købte Christen Christensen gården fri ved auktionen over Dronningborg ryttergods. I 1766 overgik gården til søstersønnen Christen Pedersen Blegvad, der opførte stuehuset i 1807. Næste generationsskifte var også til en søstersøn, og han hed Jens Jensen Pedersen. Da tiden kom, overlod han gården til svigersønnen Christian Stenz, hvis søn fik den i 1910 og han hed Jens Peter Stenz. Derefter fulgte hans søn Niels Christian Stenz i 1954. Og i 2002 fulgte sønnen Jens Stenz, den nuværende ejer.

Vi havde oprindeligt 75 tønder land jord til gården. Men i 1985 skulle den nye motorvej fra Randers mod Ålborg føres igennem, og den kom til at skære et hjørne af markerne. Da min far var 73 og godt kunne se, hvordan udviklingen ændrer vilkårene for landbrug, solgte han en del af jorden til motorvejskommissionen som ekspropriering (skattefrit) således at der kun er 12 hektar tilbage i dag.

NYT FRA KREDSENE

Kredsene arrangementer er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det, der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2.

Alle aktuelle indbydelser til kredsene arrangementer kan ses på foreningens hjemmeside www.slaegtsgaardsforeningen.dk under punktet kalender.

Lolland-Falster kredsen

Den 4. september besøgte et halvt hundrede af medlemmerne Lene og Hans-Henrik Jul-Petersen, Asserstrup hovedgård ved Nakskov. Vi samledes foran hovedbygningen og Hans-Henrik Jul-Petersen fortalte at hans morfar, Johannes Bachevold, havde købt gården i 1931. Han ejede Sandagergård, som han afhændede i 1935. I 1965 overtog sønnen Erik Bachevold gården. Han var ugift, så han afhændede i 2005 Asserstrup til nevøen Hans-Henrik Jul-Petersen, der sammen med Lene, havde etableret sig på en gård med stor svineproduktion ved Døllefjelde.

Vi havde selv kaffen med, og forventede at den skulle nydes på feltfod i haven, men vi blev budt indenfor, hvor der var lagt duge på bordene i havestue og spisestue.

Nu fortalte Hans-Henrik Jul-Petersen om gårdens historie, det gamle voldsted, hovedbygningen fra 1847 og driften.

I 2009 besluttede Lene og Hans-Henrik Jul-Petersen at sætte hovedbygningen i stand, og nu er det imponerende palæ deres bolig.

Til Asserstrup hører 300 ha, der drives med frø, korn og sukkerroer.

Vi så os om i hovedbygningen, gik gennem haven til voldstedet og sluttede i maskinhuset, hvor der ventede noget laskende ovenpå den lange travetur.

Udflugten fortsatte til Horslunde, hvor vi på restaurant "den gamle møllegård" fik serveret gammeldags oksesteg. Dermed sluttede en meget interessant dag.

Mogens Høge Hansen.

Midtjysk kreds

44 medlemmer var mødt frem på Ormstrup gods ved Bjertringbro, der siden 1998 har tilhørt Minna og Niels Due Jensen. Niels Due Jensen er i dag bestyrelsesformand for Grundfos.

Vi blev modtaget af fru Minna Due Jensen, som kort forklarede om istandsættelsen af gården. Først blev der ryddet op i bygningsmassen omkring udlængerne. Udlængerne blev ordnet og derefter kom turen til hovedbygningen. Her blev der tilføjet en stor vinterhave mod syd. I 2002 flyttede Minna og Niels Due Jensen ind i hovedbygningen. Haven blev lagt om, så den nu fremtræder i engelsk stil. Øst for avlsgården er anlagt frugthave, urtehøve og vingård. Der er også et hønehus med -gård, og her er et interessant sortiment af dværghøns. Vi kikkede os omkring og samledes ved jagtstuen. I indgangspartiet til jagtstuen og i selve jagtstuen er en meget fornem samling af trofæer fra Niels Due Jensens jagter.

I indgangspartiet var to skabe med samlinger af oldsager. Det ene skab rummede fund fra ældre stenalder, som var gjort på Ormstrups marker – Gudenåkulturen. Det andet skab rummede fund fra andre egne. De lokale fund var gjort af Jens Laursen, hvis farfar og far ejede Ormstrup fra 1907-1967. Jens Laursens søn, Jesper Laursen, er arkæo-

log, og det er ham, der har afleveret samlingen til Minna og Niels Due Jensen, der så har bekostet skabene.

I denne sommer har arkæologer gjort en del fund fra bronzealderen. Fundene er endnu ikke klassificerede, men der er danefæ iblandt, og da dronningen i september besøgte Ormstrup var de værdifulde fund lagt frem så majestæten kunne studere dem, og det foregik sammen med en medarbejder fra Nationalmuseet.

I jagtstuen, hvor stemningen blev forøget af ilden i pejsen, fortalte godsejeren om Ormstrup og familiefirmaet Grundfos.

Der serveredes kaffe og ostemad, hvorefter der afholdtes generalforsamling.

Kredsens tidligere formand Jens Skytte valgtes til dirigent. Og kredsformanden Gunhild Olesen Møller aflagde beretning. Der var genvalg til bestyrelsen med undtagelse af Esben Oddershede, som efter 10 år ønskede at trække sig tilbage.

Efter generalforsamlingen var der spørgsmål til Minna og Niels Due Jensen. Og de fortalte, at tredje generation er med i Grundfos. Grundfos fastholder 4-5000 danske arbejdspladser. Nogen produktion flyttes til udlandet, så de ligger bedre for de store markeder, men man finder nye veje for danske arbejdspladser, og det er vigtigt at produktudviklingen ligger sammen med selve produktionen.

Det blev en på alle måder interessant aften.

OGN

Vendsysselkredsen

Kredsen indbyder til et interessant efterårsmøde onsdag den 6. november 2013 kl. 19.30 på Vrå Højskole, biblioteket (i østfløjen), Højskolevej 1, 9760 Vrå.

Foredrag af Dansk Slægtsgaardsforenings formand, Peder Mouritsen, Nørre Nebel, som vil fortælle om sit landbrug med 675 malkekøer, foruden opdræt og tyrekalve. Der drives 600 ha. Vi hører også om familien, som har ejet "Sædding Storgaard" igennem mange generationer.

Peder er gift med Bente og har 3 børn. Hvor en datter og svigersøn er gået med i gårdens drift.

Peder vil endvidere fortælle om sit arbejde i Etisk Råd, om malkekvægbruget i Danmark nu og frem til 2025, og om landbruget i Østeuropa/Rumænien.

Foredraget bliver ledsaget af billeder.

Vi har haft to møder her i eftersommeren. Den 5. august, besøgte vi Ib Kibsdal i Hellum. En spændende naturejendom ude i bakkerne øst for Hellum. Ud af de 28 ha, der tilhører ejendommen, er de 17 ha indhegnet til kronstyr og dådyr, resten af arealet er skov med lidt juletræer og pyntegrønt, en flot og meget højtbeliggende ejendom lige midt i Vendsyssel.

Efter gåturen i dyrehegnet blev vi alle samlet i en meget fin bygning, hvor der bliver slagtet, og hvor der er kølehus. Ib Kibsdal, fortalte om arbejdet med dyrene, og om ejendommens fortid. Der var smagsprøver på dyrespegepølser og andet godt.

Efter kaffen holdt vi vores årlige generalforsamling, der var genvalg til Johanne Poulsen, Poul Olesen og Asger Josefsen.

Vendsysselkredsens medlemstal er steget med en til 88.

Helt igennem en velykket aften, hvor der var 35 mødt op.

Den 23. september besøgte vi gårdmejeriet "Sønderhaven" ved Serritslev.

Det blev en meget vellykket aften.

I 2007 begyndte Marianne Simonsen og Preben Ørum at producere smør og ost i nyindrettede lokaler på gården, hvor der er 100 malkekøer.

Preben viste os rundt og fortalte om produktionen, det var meget interessant. Mange fine oste lå på lager, for at modne.

Mælken bliver pumpet over til mejeriet direkte fra tanken hver morgen. Den mælk, de ikke kan bruge, afhenter Arla. Efter rundvisning, blev vi samlet oppe på loftet med vores kaffe, Marianne og Preben havde smagsprøver af smør og ost, der var 4 forskellige oste, meget lækkert.

Her blev der stillet en del spørgsmål, som Preben havde nogle gode svar på. Det er meget tydeligt at Marianne og Preben brænder for sagen.

De produktudvikler nogle meget fine og smagsfulde oste. Der var 30 deltagere, som fik en udbytterig aften.

Niels Ole Volhøj

Århuskredsen

Den 8. oktober blev der holdt møde med ordinær generalforsamling på Hørning Kro. Kjeld Simonsen fra Grenå, der er pensioneret bankmand, Kommunekordinator for Folke-Nødhjælp og arbejder som frivillig i

Folkekirkens Nødhjælp, fortalte herefter om en studietur til Uganda for med egne øjne at se nogle af de projekter, der bliver støttet. Ti personer deltog i studieturen og betalte rejsen privat. Indsamlede

penge til Folkekirkens Nødhjælp anvendes ikke til sådanne aktiviteter. Kjeld Simonsen berettede spændende om sine oplevelser og viste hertil særdeles illustrative lysbilleder. Projekterne, der var besøgt, ligger langt fra de sædvanlige turistmål i det nordlige Uganda. Vi så, hvordan kvinder og børn gik og hentede vand fra brønden, hvortil der var et par kilometer. Regeringen prioriterer ikke området.

Vi så, hvordan børnene havde lavet ludospil af pap og brikker af plastik. En ny regel de havde, var at faldt en terning på jorden, skulle man rykke tre felter tilbage. En fodbold kunne der blive af en oppustet plastikpose omviklet med bananblade. Vi hørte om menneskene, husene, vejene, maden o. m. m.

Folk virkede glade og tilfredse, fik de mad hver dag. Kød var til fest, og ristede græshopper var en delikatesse, der indeholdt meget protein.

Der var borgerkrig i området i årene omkring 2000. Befolkningen havde været på flugt og opholdt sig i flygtningelejre. De begyndte at vende hjem for fem - seks år siden. Flere familier fik da støtte i form af et par geder, såsæd og undervisning i landbrugsdrift.

Kjeld Simonsen havde boet hos en familie og oplevet dagligdagen på nærmeste hold.

Det var livsbekræftende at få berettet om, hvordan disse samfund fungerer. Hvordan lidt såsæd, et par geder og lidt undervisning kan skabe bedre forhold.

En kvinde havde ved denne hjælp fået råd til en okse. I en nabolandsby var der også en okse. Et par okser kunne trække en plov. Man hjalp hinanden. Såbedet blev bedret betydeligt og afgrødemængden forøget.

Håbløsheden blev til optimisme.

Kirken lignede nærmest en lagerhal. Her var gudstjeneste tre gange om søndagen. Vi hørte, hvordan en 2½ times gudstjeneste søndag morgen forløb. Kirken var helt fyldt, og folk var også udenfor. Menigheden kom hinanden ved. Der blev f. eks. bedt for en gruppe unge, der skulle til eksamen. Gæsterne skulle op til alteret, blev præsenteret og skulle fortælle om sig selv. Hvide mennesker i området var en begivenhed.

Vi hørte om masaierne. Symboler på giftefærdighed er her for unge mænd en flot fjer i hatten. For unge piger er det en halskæde. Halskædernes mængde var tegn på høj grad af giftefærdighed.

Der var problemer med ejerskab af jord. Landmålere forsøgte at indføre skøder, men de skulle have regeringens stempel. Regeringen mente ikke, der var råd til stempel. Der er sandsynligvis værdifulde råstoffer i undergrunden. Kineserne er meget interesseret i at købe jorden af regeringen.

Vi hørte om spirende andelsbevægelse.

Flerkoneri er på tilbageslag, men mange mænd er dræbt. Derfor er det en fordel at leve i store familier. Kvinder har få rettigheder, og alene bliver livet endnu vanskeligere. Befolkningen er på 33 millioner, heraf er ca. halvdelen børn og unge under 18 år. Mange er resultat af voldtægt.

Idi Amin var diktator i Uganda. Det har i mange år været den stærkes ret, der dominerede. Befolkningen har været undertrykt og er uvant med at tage initiativer.

Den hjælp til selvhjælp, der ydes bl.a. af Folkekirkens Nødhjælp og lokale ildsjæle, er med til at løfte livskvaliteten.

Vi var 16 tilhørere, der forstod, at det nytter at gøre noget - at være aktiv.

Herefter afholdtes generalforsamling. Beretningen godkendtes. Poul Otto Pedersen og Jørgen Schmidt ønskede at udtræde af bestyrelsen. Birger Søndergaard blev genvalgt. Nyvalgt blev Knud Bjerre fra "Albøge Storegaard", 8570 Trustrup.

Anne Lis Ladefoged

Sjælland Syd

Højskoledag lørdag den 9. november 2013 på Idrætshøjskolen Bosei, Evensølundvej 5, 4720 Præstø.

Kl. 09.30 Ankomst til skolen og kaffe/the/brød.

Kl. 10.00 Orientering om skolen. Driftslederen fortæller om skolens energibesparelser.

Kl. 11.00 Foredrag af gårdejer Carl Martin Christensen, fhv. MF, fhv. fmd. for Dansk Slægtsgårdsforening.

Kl. 12.00 Frokost.

Kl. 13.00 Sangtime ved organist Carl Jørgen Nielsen.

Kl. 14.15 Serveres der kaffe/the/kage.

Kl. 14.45 Foredrag af Leif Lørring om selvejet og slægtsgårdens historie.

Kl. 16.00 Farvel og tak for denne gang.

Pris for hele dagen: 300 kr.

Senest tilmelding den 2. november 2013 til Knud Pedersen 55 44 51 17

Vi skal have generalforsamling fredag den 14. marts 2014 kl. 14.00 i Everdrup Forsamlingshus.

Dorrit Røtting.

Vestsjællandskredsen

Efterårsudflugten, med 34 deltagere, begyndte på Reersø, hvor vi på havnen samledes ved firmaet Musholm Laks. Fiskemester Anders Lajbach fortalte om virksomheden, der årligt producerer 4.000 tons regnbueørreder. Der er 35 medarbejdere i årsværk, men i sæsonen, hvor ørrederne skal fiskes, slagtes og pakkes er der 100 ansatte. Omsætningen er på 200 millioner kroner.

De ørreder der sættes ud i burene i Storebælt kommer fra et dambrug, og ørrederne er to år når de sættes ud i Storebælt. Udsætningen sker i april og i oktober fiskes de op. Noget sælges fersk og andet frossent. Japanerne har fået smag for Musholms ørreder. Både kød og rogn.

Det første havbrug blev etableret i Danmark i 1958.

Foruden ørrederne produceres 1.000 tons muslinger, fordi muslingerne optager kvælstof, men det er i øvrigt ikke muligt at måle havbrugets indvirkning på miljøet.

Vi fortsatte til zenhaven i Vedde, hvor Jacobine og Jørgen Nielsen har skabt et prægtigt haveanlæg. Det er ikke en japansk have, men et kunstværk i sten og blomster. Vi fik eftermiddagskaffen i havens selskabslokale og så fortalte Jørgen Nielsen om sin have. Allerede i 1966 var han begyndt at opdrætte akvariefisk. At anlægge et akvarium er kreativitet. I 1970 havde de bygget huset og der var 208 akvarier i kælderens. Men i 1986 blev kreativiteten flyttet ud i haven.

Zen er fordybelse og fred. Det er ikke en japansk, buddhistisk have, men i haven kan man gå stille rundt og fordybe sig.

Der er 150 fisk i havens vandløb og damme. Mest koikarper, men der var også en stør. Karperne deltager i forskellige konkurrencer og er højt præmierede.

Jørgen Nielsen sagde at sten og blomster hører sammen, og han har sammen med fru en været kloder rundt for at indsamle interessante planer, der ville passe til stenene.

Vi oplevede haven i sin efterårspragt og havde en herlig oplevelse.

OGN

Vejlekredsen

Vejlekredsen havde sin årlige generalforsamling onsdag den 23. oktober på Spisestedet "Den gamle brugs" i Givskud. Der var mødt 36 op til en aften, hvor Kirsten Madsen fra Ejby på Fyn skulle underholde over emnet "Fra københavnerens til bondekone".

Kirsten fortalte om sin barndom, der var præget af små kår og ferie på svagbørnskoloni på Falster, men også om godt sammenhold med sine søskende og venner i opgangen. Hendes moder arbejdede på Sverigesbådene, så derfor måtte Kirsten tage sig af sine to små brødre, hun fik derfor et meget godt forhold til dem. Hun blev 18 år og havde fået en kæreste, hendes moder ikke syntes om, moderen foreslog at Kirsten tog på Danebod højskole. Kirsten var ikke klar over at moderen kunne få tilskud til hele opholdet. På skolen, som hun nød meget, mødte hun Kaj, som hun snakkede rigtig godt med, Kaj kom fra en gård på Fyn, så efter endt uddannelse på Odense pædagog seminarium, blev Kirsten og Kaj gift. De købte senere "Abildgård" ved Ejby, hvor de lavede om til grise. Kirsten og Kaj har tre piger, så der har været nok at se til sammen med Kirstens halvdags job.

Så var der kaffe. Birgit Terkildsen fortalte om Spisestedet og den gamle brugs historie, med de skiftende ejere og skiftende held med at få økonomi i stedet.

Generalforsamlingen startede med at vælge Laurits Chr. Laursen til ordstyrer, formanden aflagde beretning. Valget var hurtig overstået, da der var genvalg til de tre der var på valg: Jens Jacob Jacobsen, Niels Chr. Jørgensen og undertegnede.

Kirsten Madsen afsluttede med at fortælle om sin konfirmation, en dejlig fortælling fra det virkelige liv. Jeg tror roligt, jeg kan sige, at Kirsten havde publikum med i sine fortællinger, en rigtig god aften.

Steffen Buch Juul.

Nordsjællandskredsen

Vi var tyve deltagere i søndags hos Michael Nielsen, "Tilbæk" nær Hillerød. Han etablerede sig i 1991, driver i dag et landbrug på 400 hektar har for tiden 650 søer – har i to år haft ansøgning om udvidelse til 850 søer under myndighedsbehandling! Har 5 ansatte i stalden og en i marken. Michael er meget bevidst om landbrugets omdømme i befolkningen, hvorfor de hvert andet år er med i åbent landbrug, og han inviterede miljøministeren ud på sin ejendom. Michael er rigtig god til at tale landbrugets sag og har gennem årene haft besøg af mange landbrugsinteresserede og beslutningstagere og ført en saglig dialog.

Vi følte, at det var noget ganske særligt, at få lov til at komme ind i svinestaldene. Vi måtte pænt vaske hænder og iføre os kedeldragt og gummistøvler og så var det bemærkelsesværdigt at der næsten ikke lugtede af grise.

Efter det meget udbytterige og interessante besøg kørte vi til Freerslev, for at drikke kaffe hos Lisbeth og Niels Chr. fra bestyrelsen.

Generalforsamlingen blev efterfølgende afviklet. Jørgen Hansen og Poul Andersen gik efter mange år ud af bestyrelsen og i stedet blev Poul Erik Andersen og Jørgen Bohn valgt.

Der bliver den 24. november besøg på Egholm i Hornsherred for at se den interessant våbensamling med efterfølgende spisning på Gerlev kro. Vi starter på Egholm kl. 10. Der er et max. på 25 besøgende på Egholm så hurtig tilmelding til Jens Brogaard Jensen, der kommer ikke yderligere invitation til dette arrangement.

Jens Brogaard Jensen

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

 POST

B

PP DANMARK

Kaffesurrogat

Gården på væggen – fik hæderspladsen i Med kaffens folkelige udbredelse kom også kaffeerstatning eller som branchen selv kaldte det: kaffetilsætning, der kunne drøje på de kostbare kaffebønner.

Ældre mennesker kan huske Richs og Danmark, men tidligere var der mange mærker. I 1872 sluttede 6 cikoretørrierer sig sammen, men Richs holdt sig udenfor. I nogle husholdninger fremstillede man selv kaffetilsætning, men det blev efterhånden en handelsvare.

Historien om Richs kaffetilsætning begynder i 1834, hvor den københavnske urtekræmmer C. F. Richs købte en mindre fabrik i hovedstaden. Han ville fremstille kaffesurrogat, og den væsentligste råvare var i begyndelsen mælkebøtterødder. Da urtekræmmerens sønner senere overtog firmaet, forfinede de smagen ved at bytte mælkebøtterne ud med cikorie, der den dag i dag er ryggraden i produktionen.

I mange år var Richs til for at spare i husholdningen. Husmødrene spædede de dyre kaffebønner op med Richs. Ofte en pakke Richs til et halvt kilo kaffe. Og sådan var det til langt op i 1960'erne, men med den stigende velstand og kaffeprisernes fald udkonkurrerede efterhånden kaffetilsætningen, der næsten kostede det samme som kaffen.

Kaffetilsætningen bruges stadig, og ser vi på forbruget, så er det grønlænderne og vestjyder, der er de mest svorne Richs-drikkere. Det er selvfølgelig et spørgsmål om vane, men der er også en mere listig forklaring.

Der er den dag i dag områder, hvor kirken står mere massivt i hverdagen end andre steder, og der er det ikke velset at snuppe sig en lille en i kaffen. Og her har Richs sin store betydning.

Hvis man laver sig en ganske ordinær kaffepunch ved at hælde snaps i den rene kaffe, bliver indholdet i koppen noget vandagtig at se på, men er kaffen brygget med tilsætning af et drys Richs, så vil sprutten med garanti aldrig skinne igennem!

Direktør Carl Salomonsen købte firmaet Richs og Sønner før Første Verdenskrig, og han forstod at sætte omsætningen i vejret. I 1933 erhvervede han Basnæs gods og anlagde et cikoretørrieri. Direktør Salomonsen døde i 1942, men hans døtre overtog firmaet, og i dag er firmaet i 3. generation. Richs ejer patentet på kaffetilsætningen, men står ikke selv for fremstillingen, men ellers har firmaet patenter på badesalte og helsekost.

OGN

